

Bir mahnın şöhrəti

Almanların da sevdiyi "Katyuşa" mahnısı üçün muzey açılıb, heykəl qoyulub

Mixail Vasilyevich Isakovskini

Mixail Vasilyevich Isakovskiy nəğməkar şair, tərcüməçi, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, iki dəfə Stalin mükafatı laureatı kimi yüksək titullar, fəxri adlar qazansa da, onu daha çox tanıdan bir mahnı oldu - dildən-dilə keçən "Katyuşa" mahnısı.

M.İsakovskinin hələ məktəb illərində yazdığı "Əsgərə ərizə" şeiri 1914-cü ildə "All Russian" qəzetində nəşr olunub. Bir müddət Smolensk qəzetlərində işlədikdən sonra 1931-ci ildə Moskva köçüb. Çoxsaylı şeirlərindən başqa, "Şeir bacarıqları haqqında" kitabı da nəşr olunub. Köhnə mahnılar və nağılların transkripsiyası və digər dillərdən tərcümələri ilə tanınır. O, Ukrayna, Belarus və digər dillərdən tərcümələr edib. Xüsusilə Taras Şevçenkonun "Pozulmuş", "Katerina", "Qoçola" və digər Belarus şairləri, Yanka Kupalanın "Gələn kimdir?", "Əbədi mahnı", "Heç kime", "Ares çayı üzərində" "Oğlan və təyyarəçi" (axırıncı şeirlərini Yuri Qaqarin də sevdi, oxuyurdu), Yakub Kolasın "Simon musiqiçi", Arkadi Kulişovun "Briqadanın bayrağı" (Isakovskinin tərcüməsindən Çernoqoriyə şairi Rodovan Zoqoviç, Kuleşovun poemasını Serbo-Xorvatiya dilinə çevirib və bu poema yugoslav partizanlar arasında məşhurlaşdı). Adam Rusakin "Sağlam olun", serb xalq mahnıları, avtobiografik kitab olan "Yelinskaya torpaq haqqında" (1969) və s. onu xeyli tanıdıb.

Mixail Isakovskiy siyasi fəaliyyətlə də məşğul olub - RSFSR Ali Şurasının deputatı idi. O, 20 iyul 1973-cü ildə dünyasını dəyişib, Novodeviçye qəbiristanlığında dəfn edilib.

"BOŞ YERƏ HEÇ NƏ BAŞ VERMƏZ"

"Katyuşa" mahnısı ilk dəfə 27 noyabr 1938-ci ildə ifa olunub.

"Sıldırımli sahilə çıxıb gözəl səslə oxuyan Katyuşa - Rusiyanın simvoluna çevrilmiş bu mahnının qəhrəmanı kimdir axı?" - deyərək Mixail Isakovskiydən addım-başlı soruşurdular. Şair mənalı-mənalı baxıb susmağa üstünlük verirdi.

Mixail Isakovskiy dostu və həmkarı Aleksandr Tvardovski ilə birgə 1936-cı ildə doğma ellərə, Smolenskinə yollanırdı. Onlar qədim parkda keçirilən böyük bayrama tələsirdilər. Çıxış edənləri dinləyib, bəstələdikləri

yenlər vardı. "Katyuşa"ni rus xalq mahnısı da adlandırıldı.

Bu mahnıya görə Mixail Isakovskiy 1943-cü ildə birinci dərəcəli Stalin mükafatı alır. 100 000 rubl o vaxt üçün olduqca böyük pul hesab olunurdu. Şair bu pulu Smolenskdəki Vxodı adlı doğma kəndində Mədəniyyətin Evinin tikintisinə xərcləyir. Mədəniyyət Evinin nəzdində "Katyuşa" mahnısının muzeyi yaradılır. Hələ də fəaliyyət göstərən muzey Rusiyada bir mahnıya həsr olunmuş yeganə muzeydir.

"Katyuşa" muzeyinin direktoru Lyudmila Proxorenkova danışır: "Şairə mütəmadi olaraq bu sualı verirdilər: "Axı, kimdir bu Katyuşa? Onu şəxsən tanıyırdımı? Isakovskiy mənalı baxışlarla: "Boş yerə heç nə baş verməz" - deyib susurdu... O zaman çoxları Katyuşanı Isakovskinin tərcümə-halında axta-

rını xahiş etmişdi. Hərçənd zəif cinsin ora yolu qadağın idi. Ancaq Stalin onun məktubuna müsbət cavab vermişdi. Katyanın döyüş yolu güclü kişi-döyüşçülərlə bərabər Krim, Qafqaz, Rumıniya, Bolqarıstan, Macarıstan və Avstriyadan keçir... Katya Mixaylovanı - qorxmaz dənizçini təkcə bizim döyüşçülər deyil, almanlar da tanıyırdı. "Bir dəfə bizim döyüşçülərimizin içməli suyu bitmişdi. Yeganə quyu isə bizim əsgərlərlə düşmən əsgərləri arasında qalmışdı. Düşmən tərəf "denizlərin bəlası" Katyanın əks tərəfdə olduğunu bilirdi. Onlar qışqırmağa başladılar: "Rus İvan, Katyuşanı göndər, öldürməyəcəyik!" Katya iki vedrə tapıb quyudan su götürür. Alman tərəfi isə bu zaman qarışmada çalib-oyunayır, oxuyurdu: "Katyuşa sahilə çıxıb."

sa, buna görə iki qadına borcluym - anam Darya Qriqoryevna və ilk müəlliməm Yekaterina Sergeyevna Qoranskaya" - deyirdi. Bərk soyuqlar zamanı Qoranskaya Mişa Isakovskiyi məktəbdə gecələməyə saxlaydı: ayaqlarına geyinmək üçün çarıqdan başqa heç nəyi olmayan, bərk şaxtada evə gəlməyə çətinlik çəkən Mişanı müəlliməsi doğuncu yedirirdi. Axı, Isakovskilər çox kasıb yaşayırdılar.

Muzey direktoru söhbətinə davam edir: "Deyirlər ki, məhz Qoranskaya oğlanın görmə qabiliyyətinin pis olduğunu başa düşür. O, araba qoşqulu at tapıb Mişanı şəhərə həkimə yola salır. Diaqnoz ümidverici olmur: gözün tor qişasının xroniki iltihabı və uzaqgörme qabiliyyətinin itirilməsi. Yekaterina dərslərləri Mişa üçün evə gətirir və onu evdə

hazırladırmağa başlayır. Müharibə zamanı Yekaterina Sergeyevna ölür. Təbii ki, bu itkidən Isakovskiy çox məyus olur və müəlliməsi üçün heykəl qoyulması üçün pul göndərir".

STALİNƏ MƏKTUB

1940-cı illərin əvvəllərində təkcə bizim sənətlərdən deyil, həmçinin alman sənətlərindən də səsələnən (almanlar da "Katyuşa"ni sevirdilər) "Katyuşa"nın prototipi Leningrad məktəblisi, 14 yaşlı Yekaterina Mixaylova olur. O, yaşını iki il artırıq yazdıraraq cəbhəyə yollana bilmişdi. Qız sadəcə, yaralı əsgərləri cəbhə xəttindən çıxarmırdı, həmçinin keşfiyətə gedir, düşmən öldürürdü. Mixaylova hərbi dəniz donanmasına düşmüş tək-tək qızlardan biri idi. O, Stalinə məktub yazaraq onu hərbi dəniz donanmasına qəbul etmələ-

idi, o, Leningrad Konservatoriyasında oxuyurdu. Lakin 1938-ci ildə sovet ordusunun yaponlarla döyüşü zamanı ona Xasan gölü hadisələrində iştirak etmək nəşib oldu. Ölkəşünas Nelli Miz inanır ki, həmin hadisədə iştirak edən mahnıdakı Katyuşadır.

112 "KATYUŞA"

"Bizim muzeydə bir qızın məktubu var. Həmin qız da inanır ki, Isakovskinin mahnısındakı Katyuşa məhz özüdür" - deyərək L. Proxorenko davam edir: "Həmin qız bizə bir neçə məktub göndərmiş və hamısının da altında "Katyuşa" imzasını qoyurdu. Özünün adı isə Katya Lukomskaya. Məktublarından birində etiraf edir ki, bu mahnı onun və sevimlisi - Çernoviy kəndindən olan Vasily Timoshonkonun şərifinə bəstələnib. "Vasya çox ciddi, namuslu və rəhmli, mənə görə gözəl və doğma insan idi... Oxuyub-oyunamağı xoşlayırdı. Sevirdi... hətta bunu yazmaq qəribədir..." - Lukomskaya vəfat etmiş sevgilisi haqqında yazırdı. Yekaterina sevgilisi Vasilynin ona yazdığı məktubu da bizə göndərmişdi. Həmin məktub stendimizdə saxlanılır: "Katya, inan ki, baltikalılar əla döyüşçülər və düşməne aman verməzlər ki, Baltik sularında üzünlər. Sənin məhəbbətinə görə biz hamımız sənə "Katyuşa" mahnısı ilə cavab veririk. Burada alma və armud ağacları çiçəkləmişlər, evəzində dəniz fırtınası guruldadır. Bütün şturval (sükan) dənizçilərə itaətdədir və düşməne sərhəddən keçməyə aman verilməyəcək. Baltikalılar isə "Katyuşa" mahnısını dinləyir. Qoy dəniz həmişəki kimi guruldasın. Linkor xətt gəmisi ayıq-sayıqdır. Katya, biz doğma sahilləri qoruyacağıq".

Katya Lukomskaya kimi Katyuşalar həddən çox idi. Bir çox döyüşçü mahnının sözlərini dəyişib öz sevgililərinə həsr edirdi. Bir zamanlar professor Rozanov bu şeirin 112 variantını toplamışdı. Ölkəmizdə onlardan neçəsi mövcuddur, neçə real Katyuşa bu şeirlərdə "yaşayır", heç kime məlum deyil. Lakin hər biri özünün sevgilisinin müharibədən dönməsini gözləyən və onun üçün mahnı oxuyan həmin o Katyuşa olduğunu zənn edirdi".

BİR MAHNIN ŞÖHRƏTİ

1983-cü ildə Smolensk vilayətinin Uqra çayı sahilində - Isakovskinin doğma kəndi yaxınlığında "Katyuşa" mahnısına həsr olunan abidə ucaldıldı.

Faşist qoşunları tərəfindən Yunanıstanın 1941-ci ildə başlayıb üç il yarım davam edən işğal zamanı "Katyuşa" mahnısı Ümumiyan azadlıq ordusunun himnə çevrilib. Mahnı həvəskar tərəfindən tərcümə edilsə də milli müqavimət hərəkatının iştirakçıları üçün rus melodiyası azadlıq və müstəqilliyin simvoluna çevrildi.

"Katyuşa" mahnısı Rusiya futbol azarkeşlərinin himni kimi səsələnirdi. Azarkeşlər bu mahnını futbol üzrə Rusiya yığmasının oyunlarında tribunallarda ifa edirdilər.

"Katyuşa" müxtəlif vaxtlarda dünya xalqlarının dillərinə çevrilib. İtaliyada bu mahnı "Katarina" və "Fischia il vento" ("Külək fiti"), İsraildə - "Katyuşka" adlanır. İsrail müğənnisi Rika Zara mahnını fransız dilinə "Kazaçok" adı ilə ifa edib. Mahnını alman və italyan dillərində Dalida da oxuyub.

"Katyuşa"ni ümumilikdə yüzlərlə müğənni, o cümlədən Lidiya Ruslanova, Georgi Vinqradov, Eduard Xil, Anna German, Dmitri Xvorostovski kimi məşhur ifaçılar ifa edib.

Rusiya mətbuatından tərcümə etdi
Tərənə Məhərrəmov

şeirləri oxuyublar. Səhəri Isakovskiy Moskva-yə yola düşüb və orada 8 sətir yazıb: "Alma, armud ağacları çiçəkləyir, çay üzərindən buludlar süzməyə başlayır..." Bu 8 sətirdən sonra iş ləngiyir və o, gələcək mahnının əlyazmasını stol üzərinə atır. Amma tezliklə şair təsadüfən bəstəkar Blanterlə rastlaşır. Bəstəkar "təzə heç nə yoxdurmu?" - deyərək maraqlananda Isakovskiy "bu sətirlərdən başqa heç nə yoxdur", - deyərək boynuna alır. Blanter həmin sətirləri oxumasını ondan rica edir. Sıldırımli sahilə oxuyan Katyuşa hadisəsindən ruhlanan bəstəkar o dəqiqə gələcək mahnının musiqisini bəstələyir. Beləcə, "Katyuşa" dünyanın ən populyar sovet mahnısına çevrilir. Bu populyar mahnını ifa edən qəhrəman qadının prototipi kim idi? "Katyuşa" hərbi məşinlərə verilən ləqəb idi" - de-

Beləcə Katya Mixaylova dəfələrlə su dalınca düşmən tərəfə getmişdi" - deyərək muzey direktoru xatırlayır: "Yekaterina Illarionovna döyüş xidmətlərinə görə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülmüşdü".

Vladivostokda isə inamla söyləyirlər ki, mahnıdakı Katyuşa onların yerliləridir. Onu Yekaterina Alekseyeva adlandırmışlar. 2013-cü ildə ona "Katyuşa" adlı heykəl də qoyulub. Katya Alekseyevanın gözəl səsi var